Suomen Rauhanturvaajaliitto ry **LAUSUNTO**

26.11.2018

Eduskunnan hallintovaliokunta
HaV@eduskunta.fi

Asiantuntijapyyntö 9.11.2018, HE 164/2018 vp

Hallituksen esitykset Eduskunnalle laeiksi siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain, Pelastusopistosta annetun lain sekä tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain muuttamisesta

1. Lausunnon antaja

Suomen Rauhanturvaajaliitto ry (jäljempänä: SRTL) on suomalaisten sotilaalliseen ja siviilikriisinhallintaan osallistuneiden henkilöiden etujärjestö. Rauhanturvaajaliitto osallistuu kokonaisturvallisuuden tukemiseen sekä tekee puoluepoliittisesti ja ideologisesti sitoutumatonta rauhantyötä ja välittää sitä koskevaa luotettavaa tietoa, pitää huolta sotiemme veteraaneista ja heidän perinnöstään sekä edustaa maamme kaikkia veteraaneja Maailman Veteraanijärjestössä. Suomalaisia on vuodesta 1956 osallistunut eri rauhanturvaamis- ja kriisinhallintaoperaatioihin lähes 50 000 henkilöä.

SRTL:lla on 32 jäsenyhdistyksessään noin 6 500 henkilöjäsentä, jotka ovat sotilaallisen ja nykyisin myös siviilikriisinhallinnan veteraaneja. SRTL toimii yhteistyössä muiden veteraani- ja maanpuolustusjärjestöjen kanssa.

SRTL on 6.6.2018 antanut sisäministeriölle lausunnon työryhmän mietinnöstä.

Pyydettynä lausuntonaan hallituksen esityksistä SRTL toteaa kunnioittavasti seuraavaa.

2. Lausunto hallituksen esityksistä

SRTL kiittää mahdollisuudesta antaa lausuntonsa hallituksen esityksistä.

Siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annettua lakia ehdotetaan ajantasaistettavaksi siten, että sääntely kuvaisi nykyistä selkeämmin siviilikriisinhallinnan luonnetta ja kansainvälisen pelastustoiminnan eriytymistä siviilikriisinhallinnasta. Siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annettua lakia sovellettaisiin edelleen kansainväliseen pelastustoimintaan osallistuvan henkilöstön palvelussuhteeseen ja henkilöstön asemaan avustustoiminnassa.

Siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain palvelussuhteessa olevan henkilön oikeuksia ja velvollisuuksia koskevia säännöksiä ehdotetaan tarkistettavaksi. Henkilön

virka- ja työsuhteen jatkumista koskevat säännökset saatettaisiin vastaamaan oikeuskäytäntöä. Velvoite myöntää henkilölle palkatonta virkavapautta tai vapautusta työstä palvelussuhteen ajaksi sekä kielto päättää työ- tai virkasuhde palvelussuhteen takia tai sen aikana irtisanoa henkilö koskisivat kaikkia työnantajia. Nämä työnantajan velvoitteet ehdotetaan laajennettavaksi koskemaan myös koulutusta tai harjoitusta. Lisäksi lakiin otettaisiin muita säännöksiä palvelussuhteessa olevan henkilön oikeuksista.

Lain asiantuntijarekisteriä koskevat säännökset ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan nykyisen toiminnan tarpeita sekä Euroopan unionin yleisen tietosuoja-asetuksen säännöksiä.

SRTL:n mielestä siviilikriisinhallintaa koskevaan lakiin ehdotetut muutokset ovat perusteltuja. Tavoitteena on, että Suomen ulkomaille lähettämien henkilöiden ja heidän valtiotyönantajansa oikeudet ja velvollisuudet ovat mahdollisimman selkeät.

Esityksessä tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain soveltamisalaa laajennettaisiin koskemaan myös siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annetussa laissa tarkoitettuja kansainvälisen pelastustoiminnan harjoituksia.

Kehittämistarpeina kriisinhallinnan tapaturmalain osalta halutaan nostaa esille lain 7 §:ssä tarkoitetun traumaperäisen stressihäiriön korvaamiselle asetetut edellytykset. Henkisellä järkytysreaktiolla tarkoitetaan akuuttia stressireaktiota, traumaperäistä stressireaktiota ja tuhoisaa kokemusta seuraavaa persoonallisuuden muutosta. Henkinen järkytysreaktio voidaan korvata joko tapaturman seurauksena tai palvelussairautena. Traumaperäisen stressireaktion (PTSD, F43.1) tautiluokituksessa diagnoosi voidaan tehdä, mikäli diagnostiset kriteerit täyttyvät DSM-IV taulukon kriteerien mukaan, riippumatta muista mahdollisista samanaikaisista häiriöistä. Pykälän 2 momentti sisältää tarkentavan säännöksen, jonka mukaan traumaperäisen stressihäiriön tai tuhoisaa kokemusta seuraavan persoonallisuuden muutoksen korvaaminen edellyttää, että vahingoittunut on ollut välittömästi osallisena järkytyksen aiheuttamassa tapahtumassa. Edellytys, jonka mukaan traumaperäiseen stressihäiriöön sopiva oireisto tulisi todeta kuuden kuukauden kuluessa tapahtumasta tai palveluksen päättymisestä, koetaan riittämättömäksi. Kokemusten mukaan oireisto voi ilmetä pidemmänkin ajan kuluessa. Tuen järjestämisen ja jatkuvuuden kannalta koetaan merkitykselliseksi, että tukimuodolle saataisiin myös lainsäädännöllinen pohja. SRTL esittää harkittavaksi, voitaisiinko PTSD -oireiden kohdalla siirtyä käyttämään kriisinhallinnan tapaturmalain 7 §:ssä Yhdysvaltain DSM-luokitusta, jolloin tämä kuuden kuukauden aikaraja poistuisi.

Samaisen kriisinhallinnan tapaturmalain 7 §:n perusteella mukainen järkytysreaktio tulisi SRTL:n näkemyksen mukaan korvata riippumatta diagnoosista. Kokemusten perusteella henkilö voi reagoida kriisinhallintatehtävien aiheuttamaan henkiseen järkytykseen muutoinkin kuin posttraumaattisella stressihäiriöllä. Järkytysreaktion seurauksena voi olla myös masennus tai paniikkihäiriö. Korvauksen perusteena tulee olla psykiatrinen diagnoosi ja selkeä syy-seuraussuhde. Kriisinhallintatehtävissä palvelleiden kynnys hakeutua psyykkisen tilan arvioon on erittäin korkea, joten tämä kynnys tulisi pitää arvioivan ja hoitavan tahon puolesta mahdollisimman matalana. HUS:n psykiatrian poliklinikka tekee itsenäisen päätöksen tarvittavasta jatkohoidosta. Jatkossa tulisi myös kiinnittää huomiota kuntoutuksen toimijoiden ja verkostojen kattavuuden ja toimivuuden lisäksi kuntoutusta koskevan viestinnän ja oikeanlaisen informaation riittävyyteen.

Suurella osalla nuorista kriisinhallintatehtäviin osallistuneista palvelusta edeltävä työura on lyhyt, minkä vuoksi hoidon aikaisen sairauspäivärahan, tapaturmaeläkkeen ja perhe-eläkkeen perusteena oleva ansiotaso on matala. Kriisinhallinnan tapaturmalain 8 §:n mukaan työtapaturma- ja ammattitautilain 58 §:n 1 ja 2 momentin suuruista päivärahaa maksetaan "enintään siihen päivään saakka, jona kriisinhallinnan tapaturmalain 1 §:ssä tarkoitetun palvelussuhteen

on määrä päättyä". Tapaturma- ja perhe-eläkkeen perusteena käytettävän vuosityöansion perusteena on "vähimmäistyöansiota kolmella kerrottuna".

SRTL esittää harkittavaksi, olisiko tämän kriisinhallinnan tapaturmalain 8 §:ssä syytä määrittää palvelussuhteen suunnitellun päättymispäivän jälkeisen päivärahakauden vähimmäistyöansio käyttäen vuosityöansion vähimmäismääränä vähimmäistyöansiota kolmella kerrottuna. Tällä muutoksella kyettäisiin varmistamaan se, etteivät nuoret, lyhyen työhistorian omaavat loukkaantuneet henkilöt joudu kohtuuttoman vaikeisiin taloudellisiin tilanteisiin päivärahakauden aikana.

Ehdotuksessa henkilöstön virka- ja työsuhteen jatkumista koskevia säännöksiä ehdotetaan tarkistettavaksi vastaamaan oikeuskäytäntöä. Säännökset palvelussuhteessa olevan henkilön oikeuksista ja velvollisuuksista on kirjoitettu yhdenmukaisesti sotilaallista kriisinhallintaa koskevan lain säännösten kanssa. Tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain soveltamisalaa laajennettaisiin tarkoituksenmukaisella tavalla.

Kriisinhallinnan tapaturmalain 9 §:n mukaan lisäkorvaus pysyvästä haitasta ja kuolemantapauksesta maksetaan tapaturman sattuessa kriisinhallintapalveluksessa tai palveltaessa EU:n jäsenvaltioiden operatiivisesta ulkorajayhteistyöstä huolehtivassa virastossa. SRTL haluaa tuoda esille tarpeen vastaavien korvausten ulottamisesta myös kotimaassa tapahtuvaan kriisinhallinnan rotaatiokoulutukseen ja harjoituksiin sekä kotiutumisen jälkeisiin rauhanturvaajille käskettyihin tapahtumiin, kuten kotiuttamiskoulutukseen, koska käsketyt tapahtumat ovat kiinteästi yhteydessä kriisinhallintapalvelukseen.

Palvelussairaudet, jotka ovat aiheutuneet kemiallisten ja biologisten taisteluaineiden käytöstä, esimerkkinä köyhdytetty uraani, tulisi myös ottaa mukaan uuden kriisinhallintalain korvaussuojan piiriin. Operaatioalueilta kerätyn tiedon mukaan esimerkiksi köyhdytettyä uraania on käytetty ainakin Balkanin ja Afganistanin sodissa, joista jäämiä on havaittu muun muassa tuhotuissa panssaroiduissa ajoneuvoissa.

SRTL pitää esitettyjä muutoksia erittäin tarpeellisina. Hallituksen esityksen mukaiset lakiluonnokset on hyvin valmisteltu.

3. Lopuksi

SRTL:n mielestä lainmuutokset tulisi saattaa viipymättä voimaan.

Suomen Rauhanturvaajaliitto ry

Mauri Koskela
Puheenjohtaja

Juha Jalkanen
Johtava lakimies